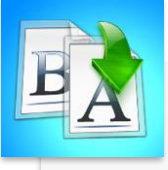

HİTABETİN KULLANILDIĞI ALANLAR

- Konuşma, Hitabet ve Hatipler
- Hitabet Alanları
 - Akademik (İlmî) Hitabet
 - Siyasi Hitabet
 - Hukuki Hitabet
 - Askerî Hitabet
 - Dinî Hitabet
- Liderlikte İletişim ve Hitabet
- Günümüzde Hitabet

İÇİNDEKİLER

- Bu üniteyi çalıştıktan sonra;
 - Hitabetin hangi alanlarda kullanıldığını öğrenebilecek,
 - Akademik, siyasi, hukuki, askerî ve dinî hitabetin amaçlarını açıklayabilecek ve bu alanlardaki örnek konuşma metinleri hakkında bilgi sahibi olacak,
 - Liderlik uygulamalarında iletişim ve hitabetin önemini kavrayabilecek,
 - Günümüzde benimsenen hitabet anlayışı hakkında fikir sahibi olabileceksiniz.

HEDEFLER

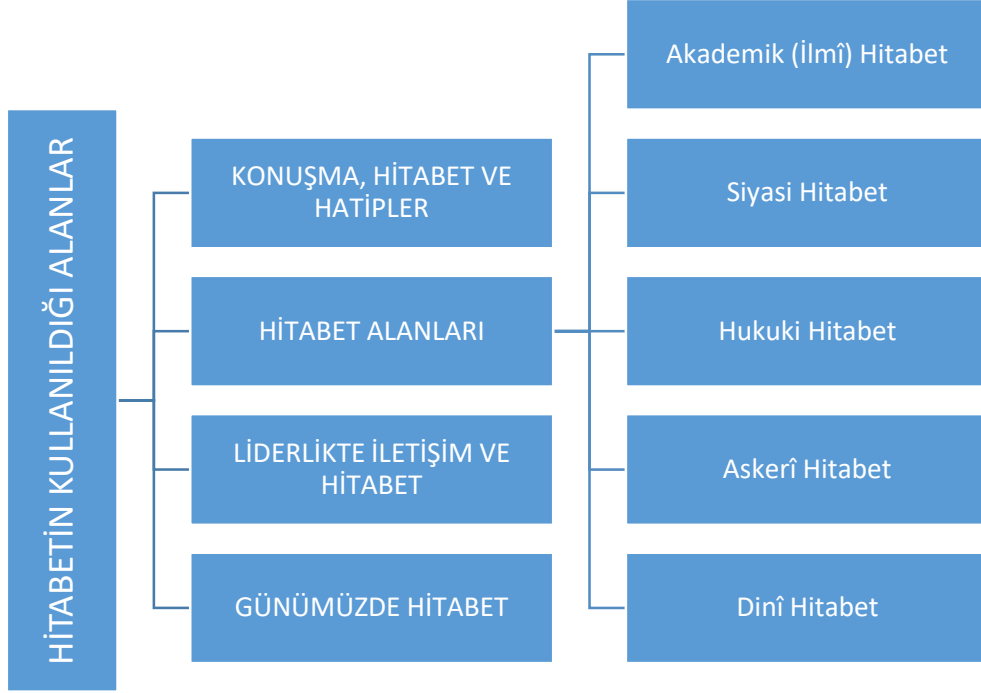

Atatürk Üniversitesi
Açıköğretim Fakültesi

SÖZLÜ İLETİŞİM VE HİTABET

Doç. Dr.
Ahmet Sait ÖZKUL

ÜNİTE 11

GİRİŞ

Güzel söz söyleme veya güzel konuşma sanatı olan hitabet, insanlığın en eski devirlerinden beri önemini ve varlığını devam ettirmektedir. Hitabet; topluluk karşısında bilgi vermek, öğütte bulunmak, onları bir fikre inandırmak veya ikna etmek, kimi zaman heyecandırıp duygulandırmak, kimi zaman da harekete geçmelerini sağlamak gibi amaçlarla yapılan etkili konuşmalardır. Bu heyecanlı ve etkili konuşmaların her zaman kesin çizgilerle ayrılması mümkün olmasa da bu konuşmalar içeriklerine göre; dinî, askerî, siyasi, hukuki, ilmî (akademik) ve resmî veya hususi törenlerde yapılanlar şeklinde gruplara ayrılmaktadır (Uzun, 2000). *Genel olarak hitabetin veya adı geçen hitabet türlerinden herhangi birinin bir toplumdaki varlığı ve gelişimi; o toplumun yönetim biçimi ve söz konusu alanlardaki yaşayışıyla yakından ilgilidir* (Serarslan, 2006). Dolayısıyla hitabetin kullanıldığı alanların her toplumda farklı konularda ve seviyelerde etkili olduğu söylenebilir. Bu noktada hitap edilen topluluğun genel özelliklerinin yanında, sosyolojik ve kültürel hassasiyetlerinin de dikkate alınmasıyla hitabetin daha etkileyici bir şekle bürünebileceği ifade edilebilir.

Konuşmanın, güzel ve etkili bir konuşmaya dönüşebilmesi; öncelikle hangi temel özellikleri taşıması gerektiğinin planlı bir şekilde belirlenmesine bağlıdır.

Konuşma sadece belirli sözcükleri sesle ifade etmek değil, muhataplara anlam aktarmaktır. İnsanın ruh hâli, güvenli veya güvensiz duruş, sağlıklı oluş, cildin parlaklığı, saçlar, giyilen elbise, ses tonu, beden hareketlerindeki doğallık, rahatlık, yapaylık, mimikler ve daha birçok şey sözcüklerle birlikte anlam aktarır (Tekinalp, 2007). *Konuşmanın, güzel ve etkili bir konuşmaya dönüşebilmesi; öncelikle hangi temel özellikleri taşıması gerektiğinin planlı bir şekilde belirlenmesine bağlıdır.* Bununla beraber konuşmanın hangi alanda yapılacağı (eğitim, sosyal çevre, aile, iş, din, kültür, gündelik yaşam, politika vb.) ve hangi yaş/kültür/anlayış düzeyindeki dinleyicilere aktarılacağı dikkate alınmalıdır. Ayrıca hatip, konuşmanın nasıl bir tarzla ve hangi bağlamda yapılması gerektiği konusunda bilgili, istekli, tecrübeli ve bilinçli olmalıdır. Hedef kitlenin; tutum/davranış değişikliğinin gerçekleştirilmesi ve ikna edilmesi amacı taşıyan her etkili konuşma çabasının arka planında olması gereken bu kriterlerin, hitabetin uygulandığı alanlarda da geçerli olduğu çıkarımı yapılabilir. Çünkü *hitabetin uygulandığı her alanda (akademik, siyasi, askerî, hukuki, dinî) hedef kitlenin bir konu hakkında ikna edilmesini, düşünmesini veya bir konuyu öğrenmesini, yorumlamasını, sorgulamasını sağlayan; bilgi, duygu ve anlam aktarımı söz konusudur.*

Bu ünite de ilk olarak; konuşma, hitabet ve ünlü hatiplerin insanlık tarihindeki önemine değinilmektedir. Sonrasında hitabetin kullanıldığı alanların geçmişten günümüze nasıl bir gelişme göstererek çeşitlendiği hakkında bilgi verilmektedir. Daha sonra akademik (ilmî), askerî, hukuki, siyasi, dinî alanlarda hitabet hakkında bilgiler sunulmakta ve örnekler aktarılmaktadır. Daha sonra ise liderliğin iletişim ve hitabet boyutunun; genel anlamda, iş dünyasında ve uygulanabildiği diğer alanlardaki önemine değinilmektedir. Son olarak günümüzde geçerli olan hitabet anlayışının nasıl olduğu ve bu konuda etkili olmak için hangi ilkelerin dikkate alınması gerektiğine yönelik bilgilere yer verilmektedir.

KONUŞMA, HİTABET VE HATİPLER

İletişim biçimleri içinde önemli bir yer tutan konuşmanın, kişilik gelişimi ve toplumsallaşmadaki rolü büyüktür. Bu nedenle konuşmanın; niteliği, zamanlaması, etkinliği ve türü, kişiliğin gelişimi için son derece önemlidir. İletişim ve konuşma eğitimi almanın önemi de bu noktadan kaynaklanmaktadır. Çünkü konuşmasının güzel bir konuşmaya dönüşebilmesi için bireyin, güzel konuşma alanında doğuştan yetenekli olsa dahi, bilgisini sürekli artırması ve uygulamayı ihmal etmemesi gerekmektedir. Şüphesiz konuşma bir yetenek işidir fakat birey ne kadar yetenekli olursa olsun; bilginin, eğitimle kazandırılacak olan gözlem yapma ve dinleme yeteneğinin konuşmanın gelişimi üzerinde olumlu etkisi görmezden gelinmemelidir. *Güzel ve etkili konuşmak, öncelikle bilgi (araştırma, hazırlık, uzmanlık, tecrübe, gözlem vb.) daha sonra ise uygulama (pratiklere odaklanma ve alıştırmalar yapma) işidir.* Örneğin; futbol, basketbol, tenis veya herhangi bir spor dalının kuralları (bilgi) ve bu kuralların uygulama boyutlarının (pratik) olduğu gibi güzel konuşmanın da belirli kuralları bulunmaktadır. Bunlar da her insan tarafından öğrenilebilen ve öğrenilmesi gereken bilgi, birikim ve uygulamalardır (Tekinalp, 2007). Etkili ve güzel konuşma; bireyde yetenek olsa dahi, bilgiye sahip olmayı ve uygulama yapmayı gerektirir. Özellikle de birey hangi alanda (politika, eğitim, din, iletişim, sosyal medya, yakın çevre, aile vs.) etkili bir birey olmak niyetinde ise bu alanlara yönelik güzel konuşma sanatında, yani hitabette kendisini geliştirmelidir.

Konuşma, insanlık tarihinin başlangıcından günümüze, insanlığa hizmet eden ve etmeye devam eden bir faaliyettir.

Konuşmak/güzel konuşmak konusunda kendisini geliştiren kişinin düşünme/anlama potansiyelinin artması söz konusudur. Çünkü düşünce kapasitesi, iyi konuşan bireylerde daha çok gelişir. Hatta düşünce, konuşmanın ikiz kardeşi olarak nitelenebilir; bir başka ifadeyle de kendi kendine konuşmadır. İnsanlar öncelikle konuşmayı öğrenirler, daha sonra ise öğrendikleri konuşma simgelerinin yardımıyla düşünmeyi öğrenirler. Dolayısıyla düşünmeyi öğrenmenin yolu konuşmaktan geçer veya bir diğer ifadeyle; doğru düşünmenin yolunun doğru konuşmaktan geçtiği söylenebilir. İnsan öğrendiği dil kalıpları içerisinde düşünür ve konuşur. Dolayısıyla insanın beyninin gelişerek hem bireysel hem de sosyal açıdan zihinsel aktivitesinin daha güçlü bir duruma gelebilmesinin konuşma ile mümkün olduğu belirtilebilir (Tekinalp, 2007).

Konuşma, insanlık tarihinin başlangıcından günümüze, insanlığa hizmet eden ve etmeye devam eden bir faaliyettir. Dilin dışı vurumu açısından bireyin en önemli itici gücü konumundadır. Bu nedenle ikna edici ve etkileyici konuşma becerisine sahip olan bireyler; siyasi, askerî, dinî vb. alanlarda kitleleri etkileme ve yönlendirme gücünün farkına varabilen kişiler olma ayrıcalığına ulaşabilmişlerdir. Hatta bu becerilerini bir sanata dönüştürebilmişlerdir. *Retorik ya da belagat olarak da ifade edilen ikna edici ve etkileyici konuşma sanatının etkisiyle konuşma, önem derecesi açısından diğer dil becerileri arasında daha çok ön plana çıkan bir yetkinlik hâline gelmiştir* (Özkan ve Kınay, 2015).

İyi hatiplerin hedef kitlelerini etkileyebilmek için konuşmanın arka planında olması gereken fiziksel, kültürel ve sosyolojik araçları doğru bir şekilde tespit

edebilen ve bunları etkin bir şekilde kullanabilen kimseler olduğu söylenebilir. *Konuştuğlarında insanları etkileyen hatipler; sahneyi iyi kullanma, geniş bilgiye ve kültüre sahip olma, konuştuğu dilin inceliklerine hâkimiyet, açık ve net konuşma, konuştuğu topluluğun özelliklerini çok iyi bilme konularında donanımlı kimselerdir.* İnsanlığın varoluşundan bugüne varlığını sürdüren hitabet sanatında bu özelliklere sahip olan birçok hatip tarihsel süreçte çeşitli toplumların ve medeniyetlerin oluşumunda, gelişiminde ve varlıklarını sürdürmesinde önemli bir rol üstlenmiş ve toplumları nezdinde adeta bir kahraman kimliği kazanmışlardır. Hatta tarihte büyük hatiplerin daha çok, hitap ettikleri/yaşadıkları toplumların zor zamanlarında ve sıkıntılı devirlerinde ortaya çıktıkları görülmektedir (Uzun, 2000).

Örnek

- “Bir fıçının çatlak olup olmadığı, nasıl ki çıkardığı sestten anlaşılırsa, insanların da akıllı mı yoksa ahmak mı oldukları ağızlarından çıkan kelimelerden anlaşılır.” Bu sözün sahibi olan kişi dünyanın gelmiş geçmiş en önemli hatiplerinden biri olan Demosten’dir. Zayıf, utangaç, sesi cılız ve gövdesi küçük ve konuşmayı beceremeyen ve kekeme olan Demosten’in, hatip olmak şöyle dursun normal konuşabileceğine dahi inancı yoktu. Fakat bir gün etkili bir hatip olmaya karar verdi. Evinden dışarı çıkmamak için saçlarının yarısını kazıttı, taşların arasında mağaraya benzer bir yer kazarak konuşmasını, duruşunu ve beden dilini geliştirmeye çalıştı. Hitabetin inceliklerini öğrendi ve uygulamalar yaparak bugün dahi ismi anılan değerli bir hatip oldu. Demosten’in öyküsü, hitabet alanında etkili olmak için doğuştan sahip olunan yetenekler kadar; bitmek bilmeyen gayretin, azimle çalışmanın ve gerekli alıştırmaları yapmanın önemini göstermesi açısından değerli bir ilham kaynağıdır.

Perikles, Çiçero, Hz. Musa (AS), Hz. İsa (AS), Hz. Muhammed (SAV), Sokrates, Demosten, Napolyon, Hitler, Mussolini, Churchill, Roosevelt, Abraham Lincoln, Benjamin Franklin, Nehruh, Martin Luther King ve John F. Kennedy, dünya tarihinde hitabet alanında üne sahip olan hatiplerden bir kısmıdır. Türk tarihinde hitabet alanında üne sahip olan bazı önemli hatipler arasında ise Bilge Kağan, Kültigin, Alparslan, Fatih Sultan Mehmet, Mustafa Kemal Atatürk, Halide Edip Adivar, Mehmet Akif Ersoy ve Hamdullah Suphi Tanrıöver'in isimleri zikredilmektedir (Yaman, 2004).

“Söylenmeyen, belletilmeyen bilgi; yoksullara harcanmayan, kimseye faydası dokunmayan defineye benzer.”
Hz. Muhammed (SAV)

HİTABET ALANLARI

Eski Yunanlılar hitabeti zaman kavramını esas alarak; *hazır zaman, istikbal* ve *mazi* şeklinde üç bölüme ayırmışlardır. *Birincisiyle şu anki zaman belirtilmektedir.* Bu hitabet, övme ve isteklendirme veya eleştirmeye yönelik fikir verme/alma süreçlerinde gerçekleşir. Törenlerde hatiplerin övmek ve yermek adına gerçekleştirdikleri bu tür konuşmalar, dinleyiciyi ve zamanı ele alarak o anda gerçekleşmesi açısından Aristo'nun bahsettiği hitabet türleri arasındaki hazır zamana yönelik olan hitabet dâhilinde değerlendirilebilir. *İkincisiyle gelecek zaman belirtilmektedir.* Bu hitabet; insanların ileride fayda görüp zarar görmemeleri için, milleti savaşa ya da barışa isteklendirmek için ve toplum düzeninin sağlanması amacıyla kanunları yapmak için halkı yönlendirmek/gayrete getirmek için yapılan konuşmalardır. Aristo tarafından tanımlanan siyasi hitabet de gelecekle ilgili olan hitabeti göstermektedir. *Üçüncüsüyle geçmişle ilgili olan hitabet ifade edilmektedir.* Mahkemede sanık masumların suçsuzluklarını savundukları veya hâkimlerin görülen davaya dair yaptıkları karar konuşmalarıdır. Aristo tarafından; geçmişte kalmış meseleler ve dava konuları ile ilgili olması nedeniyle adli hitabet, geçmişe yönelik hitabet sınıfında değerlendirilmektedir. Özetle Aristo, dinleyici ve zaman kavramlarını dikkate alarak; siyasi, adli ve törenlerle ilgili olmak üzere hitabeti üç başlıkta değerlendirmektedir. Demosten, Çiçero ve Perikles, Aristo'nun belirttiği hitabet türlerinde ünlü olan isimlerdendir. Aristo'nun sınıflandırmasında dinî hitabet bulunmamaktadır. Bunun sebebinin Aristo'nun yaşadığı sırada, sosyokültürel şartlardan ve inanca yönelik kavramların görece daha az kullanılmasından kaynaklı olduğu söylenebilir. Sonradan sivil, siyasi ve dinî hayat tarzının gelişmesi, hitabetin çeşitleri üzerinde değişikliğe gidilmesini gerektirmiştir. Başka bir ifade ile hitabet türleri sonradan ilmî, siyasi, adli, askerî ve dinî alanlar olarak tanımlanmıştır (Başçı, 2019).

İnsanları yönlendirmesi açısından etkili konuşmaların değeri büyüktür. *Etkili konuşmalar; kaybedilen bir davanın kazanılmasını, sönmüş heyecanların diriltmesini, mağlup olmuş orduların zafere ulaşmasını, halk topluluklarına fikirlerin ve ideallerin aşılmasını sağlar.* Ayrıca “*Tatlı dil yılanı deliğinden çıkarır*” atasözünden anlaşılacağı üzere, toplumsal düzlemde de güzel konuşmaların etkisini ifade eden sözler dikkat çekicidir. Güzel konuşma sanatı olan hitabetin; nutuk, konferans, münazara, açık oturum, panel, sempozyum, forum, hutbe, vaaz ve benzeri şekilleri bulunmaktadır. Hitabet türleri ise dinî, askerî, siyasi, hukuki ve akademik/ilmî hitabet olmak üzere beş başlıkta ele alınmaktadır (Serarslan, 2006).

Eski Yunanlılar hitabeti zaman kavramını esas alarak; hazır zaman, istikbal ve mazi şeklinde üç bölüme ayırmışlardır.

Akademik (İlmî) Hitabet

Bilim adamlarının yaptıkları konuşmalar akademik (ilmî) hitabet olarak tanımlanmaktadır.

Bilim adamlarının yaptıkları konuşmalar akademik (ilmî) hitabet olarak tanımlanmaktadır (Yaman, 2004). Farklı bilim dallarında uzman olan kişilerin, üniversitelerde, bilimsel toplantılarda, bilimsel ödül törenlerinde, sempozyum açılışlarında yaptıkları konuşmalar akademik hitabetin farklı versiyonları olarak değerlendirilebilir (Selçuk, 2015). Bunun yanında bilimsel olarak belli bir konu üzerinde uzman olan kişilerin yaptığı konuşmalar da akademik hitabettir. Örneğin; üzerinde fikir yürütülmesi gereken bir konuyu açıklama, bir tezin savunulması, akademisyenlerin araştırmaları hakkındaki konuşmaları aracılığıyla toplumun aydınlatılması, akademik hitabetin konuları arasında yer almaktadır. *Özellikle üniversite derslerinde, bilimsel konferanslar vb. akademik konuşmalarda heyecanlı bir söyleyişten ziyade bilimsel bir dil ve dinleyicileri ikna edici bir hitap şekli kullanılır* (Başçı, 2019). Netice olarak gerek bilimsel toplantılarda gerekse bilim adamlarını dinlemek için toplanan kültürlü insanların huzurunda söylenen sözler vasıtasıyla ortaya çıkan akademik hitabetle; ilmin farklı alanlarında yetişmiş/yükselmiş seçkin insanlar, dinleyenlerine bilgi ve tecrübelerini aktarırlar (Serarslan, 2006).

Akademik hitabetin bir başka şeklinin de üniversitelerin herhangi bir eğitim-öğretim yılı başlangıcında, alanında uzman olan bir bilim insanının, üniversite eğitmen, öğrenci ve mensuplarının olduğu bir ortamda gerçekleştirdiği "ilk ders" olarak nitelenen konuşması olduğu söylenebilir. İlk ders etkinliklerinde alanında uzman bilim insanları belirli bir tema ekseninde bilgi ve tecrübelerini katılımcılara aktarmaktadırlar.

Bireysel Etkinlik

- 31 Ekim 2018 tarihinde Süleyman Demirel Üniversitesinde Prof. Dr. İlber Ortaylı tarafından "9. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel ve Demokrasi" başlığıyla verilen "ilk ders" videosunu internet kaynakları üzerinden izleyiniz.

Siyasi Hitabet

Siyaset adamlarının yaptığı konuşmalar, siyasi hitabet olarak tanımlanmaktadır (Yaman, 2004). Millet meclislerinde, mitinglerde, gösterilerde ve seçim meydanlarında yapılan siyasi konuşmalar bu türdendir (Selçuk, 2015). Parlamento'ya dayalı yönetim biçimlerinde politikacı veya milletvekillerinin, siyasete dair konuşmaları olan siyasi hitabet; genellikle ya politika hususunda halkı aydınlatma ya da vatandaşın oylarını kazanmak amacıyla yapılır. Bir başka ifadeyle bu konuşmalar, siyasi amaç ve düşüncelerin veya bu konudaki programların geniş halk kitlelerine iletilmesi için yapılan hitabelerdir. *Siyasi hitabetlerde anlaşılabilirliğin sağlanabilmesi için açık ve sade bir üslup kullanılır* (Başçı, 2019).

Siyasi hitabet kapsamında yapılan konuşmalar, demokratik yönetim tarzlarının olduğu ülkelerde daha çok görülür. Bu noktada Türk hitabetinin siyasi alandaki örnekleri, meşrutiyet tarzı yönetim uygulamalarının toplumumuzda uygulanmaya başladığı Tanzimat sonrası yıllarda görülmektedir (Serarslan, 2006). Bu bağlamda ülkemizde özellikle Cumhuriyet'e geçildikten sonra siyasi hitabetin uygulanışı noktasında siyaset adamlarının gerek seçim konuşmaları gerekse meclis konuşmalarının artış gösterdiği ve gelişme sağladığı söylenebilir. Hatta günümüzde hem ülkemizde hem de dünyada, siyasi hitabetin yapıldığı mecralar açısından siyaset adamlarının, topluluklara ulaştıkları meydanlar veya millet meclisi yanında; radyo, televizyon ve özellikle sosyal medya üzerinden canlı yayın vasıtasıyla hedef kitlelere seslenebilmeleri söz konusudur.

Bunun yanında siyasi hitabete yakın bir kavram olan diplomatik hitabete değinmek yerinde olacaktır. *Literatürde uluslararası ilişkilerde diplomatik nezaketi gösteren kurallar çerçevesindeki hitaplar, diplomatik hitabet olarak değerlendirilmektedir.* Bu hitabetler, dış işleri bakanlığına mensup diplomatik görevliler tarafından yapılır. Devlet adamlarının ve hükûmeti temsil eden yetkililerin havaalanları vb. yerlerdeki demeçleri ve basın toplantıları, ülkelere gelen heyetleri karşılama ve uğurlamada yapılan konuşmalar, siyasi veya diplomatik hitabete örnek olarak verilebilir. Diplomatik hitabetlerde devletlerin birbirleriyle olan ilişkilerine ve ülkelerin çıkarları gözetilerek, çok yönlü olan hassas dengeleri hesaplayarak özenle seçilen ve yoruma uygun olan ifadeler kullanılır. Diplomatik hitabet, ayrı bir tür olarak ele alınsa da aslında bu hitabetin içeriği, siyasi hitabete daha yakındır. Bu açıdan diplomatik hitabet, siyasi hitabetin bir türü veya şubesi olarak kabul edilmektedir. İkisi arasındaki fark ise diplomatik hitabetin çoğunlukla dış siyasete yönelik konularla ilişkili olarak devletin resmî görevleri kapsamında yapılması, siyasi hitabetin de daha genel ve her türlü siyasi konuları kapsayıcı olmasıdır (Başçı, 2019).

Siyasi hitabetlerde anlaşılabilirliğin sağlanabilmesi için açık ve sade bir üslup kullanılır.

Bireysel Etkinlik

- Türk tarihi açısından önemli bir siyasi hitabet örneği olan, Atatürk'ün Onuncu Yıl Nutku'nu yüksek sesli ve vurgulu bir şekilde okuyunuz. Daha sonra, ulaşabildiğiniz internet kaynaklarından ses veya video kaydını bularak Onuncu Yıl Nutku'nu Atatürk'ün kendi sesinden dinleyiniz/izleyiniz.

Hukuki Hitabet

Mahkemelerde avukatlar tarafından yapılan konuşmalar olarak nitelenen hukuki hitabet (Yaman, 2004); bir başka ifadeyle mahkemelerde görülmekte olan davalarla ilgili savcılarının iddianamelerine yönelik, avukatların savunma amacıyla yaptıkları konuşmalar olarak da ifade edilmektedir (Selçuk, 2015).

Hukuki hitabetin ortaya çıkışı, insanların toplumsal düzeni inşa etme ihtiyacından kaynaklanmaktadır. İnsanlar, yaratılışlarının gereği olarak sosyal bir hayata ihtiyaç duyarlar. Sosyal hayatın ideal açıdan tanımlanabilmesi için de hukuk kuralları olmak zorundadır. Nitekim herhangi bir yerde insan topluluğu varsa mutlaka orada hukuk ilişkilerinin olması söz konusudur. Hitabetin hukuki açıdan oynadığı rolün önemi, özellikle adaletin gerçekleşebilmesi için mahkemelerde yapılan savunmalar esnasında ortaya çıkar. Dolayısıyla *hukuki hitabetin temelini hukuk ile ilgili konuşmalar oluşturur.* Savcılar tarafından hazırlanan iddianameler, avukatlar veya sanıkların savunmaları ve muhakeme kararnamele hukuki hitabete örnek olarak verilebilir. Kanunlar tarafından tanınan imkânlar kapsamında, haksızlığa uğrayan masum ve mazlumları savunmak amacıyla mahkemelerde yapılan bu tarz konuşmalar, hukuki hitabet olarak nitelenmektedir (Başçı, 2019).

Örnek

•Hukuki Hitabet Örneği: Sokrates'in Savunmasından Bir Kesit
•"Atinalılar, çok geçmeyecek, bilge insan Sokrat'ı ölüme mahkûm ettiğiniz için bu şehri lekelemek isteyenlerin lanetine maruz kalacaksınız. Atinalılar, belki cezalandırılmamı önlemek ve sizleri ikna etmek için söylemem gerekenlerin hiçbirini söylemediğim için mahkûm edildiğimi düşünüyorsunuz. Hiç de değil: Ben, kendimi savunacak tarzda konuşmadığım için değil, cezalandırılmak istediğim için cezalandırıldım; sizlerin işitmekten hoşlanacağınız şeyleri söylemediğim, pişman olduğumu söyleyerek ve ağlayıp sızlayarak diğerlerinden işitmeye alışık olduğunuz tarzda, kendi şeref ve haysiyetimle bağdaşamayacak şeyler söylemediğim için cezalandırıldım. Tehlikeden kaçınmak için hür bir insana yaşaymayacak herhangi bir şeyi yapmayı aklımdan geçirmedim gibi, kendimi, böyle savunduğum için de pişman değilim; o şekilde yaşamaktansa, böyle savunduğum için ölmeyi çok daha tercih ederim. Ölümden kaçmak zor bir şey değil, zor olan şey doğru bildiğin yoldan ayrılmamaktır. Artık ayrılmamanın zamanı geldi, ben öleceğim, sizler yaşayacaksınız. Ama hangimizin durumunun daha iyi olacağını Tanrı'dan başkası bilemez."

Hukuki hitabetin ortaya çıkışı, insanların toplumsal düzeni inşa etme ihtiyacından kaynaklanmaktadır.

Askerî Hitabet

Kumandanların savaşa katılan askerlere yönelik yaptığı konuşmalara askerî hitabet denir (Yaman, 2004). Askerî hitabet kapsamındaki konuşmalar gerek kışlalarda gerekse savaşlarda askerleri cesaretlendirmek, onların duygularını canlandırmak ve coşkularını artırmak amacıyla yapılır (Selçuk, 2015).

Askerî hitabette hatip kumandan, muhatap ise genellikle askerlerdir. Bilindiği üzere hitabette; hatip ile muhatapın ortak bir öğede buluşmaları hitabetin anlaşılır olmasının temel şartlarından biridir. Düzgün bir konuşma yapmak ve dilin etkili bir şekilde kullanılması da aynı şekilde hitabette önem arz etmektedir. Bunlarla beraber belki de en önemli öğe, hatibin görevi neyse onu yaparken

samimi olmasıdır. *Ciddiyetsiz ve samimiyetsiz yapılan konuşmalar, etkili hitabet kurallarına uyarak yapılsa da olumlu sonuç vermez ve bu konuşma da dinleyicisini harekete geçirmez.* Hitabetin önemli ilkelerinden ve hatta kural niteliğinde olan bu temel öğelere uymanın gerekliliği, askerî hitabet için de geçerlidir. Çünkü askerî hitabet kapsamındaki konuşmalar aynı zamanda askerlerin millî ve manevi duygularını güçlendirmek için onları heyecanlandırarak gayrete getiren derli toplu, kısa ve etkili konuşmalardır. Bu nedenle askerî hitabet türündeki konuşmalar; kısa ve özlü olmalarının yanında askere kuvvet veren, moralini artıran ve cesaretle savaşmaya sevk eden sözlerden meydana gelmelidir (Başçı, 2019).

Üstün yetenekli, kahraman ve nitelikli bir ordu yetiştirmek isteyen kumandanların askerlerine cesaret ve iman gücü aşılamak amacıyla söyledikleri, kısa, özlü ve etkili olan bu konuşmalar, özellikle savaş esnasında yapılırsa sözlü hitabetin en güzel örneklerinden olurlar. Bu konuşmalarda işlenen temalar, genellikle erlik ve kahramanlıktır. Bu temalar tam da ortamında söylendiği zaman, gönüllerdeki etkisi çok yüksek düzeyde olur. Türklerin asker bir millet olmalarından dolayı; tam metinleri yazılı ve orijinal olarak elimizde bulunmasa da zengin bir askerî hitabet türünün varlığı tarihî kaynaklar tarafından doğrulanmaktadır. Bir savaş öncesi Oğuzhan'ın, Şalon'da Atilla'nın, Malazgirt'te Alparslan'ın, Niğbolu'da Yıldırım'ın, Çaldıran'da Yavuz Sultan Selim'in ve gerek Çanakkale'de gerekse farklı cephelerde Mustafa Kemal Atatürk'ün konuşmaları askerî hitabet türünün en güzel örneklerindedir (Serarslan, 2006).

Askerî hitabette hatip kumandan, muhatap ise genellikle askerlerdir.

Örnek

- Askerî Hitabet Örneği: Alparslan'ın Malazgirt'te Savaş Meydanında Yaptığı Konuşması
- “Ya Rabbi! Seni kendime vekil yapıyor, azametinin karşısında yüzümü yere sürüyor ve senin uğrunda savaşıyorum. Ya Rabbi! Niyetimin halistir, bana yardım et, sözlerimde hilaf varsa beni kahret. Ey Askerlerim! Eğer şehit olursam bu beyaz elbise kefenim olsun. O zaman ruhum göklere çıkacaktır. Benden sonra Melikşah'ı tahta çıkarınız ve ona bağlı kalınız. Zaferi kazanırsak istikbal bizimdir. Biz ne kadar az olursak olalım, onlar ne kadar çok olurlarsa olsunlar, bütün Müslümanların minberlerde bizim için dua ettikleri şu saatte kendimi düşman üzerine atmak istiyorum. Ya muzaffer olur, gayeme ulaşırım; ya şehit olarak cennete giderim. Sizlerden beni takip etmeyi tercih edenler takip etsin. Ayrılmayı tercih edenler gitsinler. Burada emreden sultan ve emredilen asker yoktur. Zira bugün ancak ben de sizlerden biriyim, sizlerle birlikte savaşan gaziyim. Beni takip edenler ve nefislerini Allah'a adayanlardan şehit olanlar cennete, sağ kalanlar ise ganimete kavuşacaklardır. "26 Ağustos 1071”

Dinî Hitabet

Din görevlileri veya ilahiyat alanındaki uzmanlar tarafından mabet (cami) içi ve mabet dışında dinî konuları, dinleyicilere ilan edip öğretmek ve uygulama

amacıyla yapılan konuşmalar, dinî hitabettir. Dinî hitabetin konusu genel olarak dinî meselelerdir (Başçı, 2019). Bu konuşmaların odak noktası; insanlara doğruluğu, iyi ve güzel özellikleri kazandırmaktır (Selçuk, 2015). *Bireyin ve toplumun huzur, sağlık ve esenliğini içeren her türlü konu dinî hitabete konu olabilir.* Dinî hitabetlerin tek ve değişmeyen konusu ise İslâm'dır (Başçı, 2019). Dinî hitabet en eski hitabet türlerinden biridir ve birçok toplumda değer gören verilen bir konuma sahiptir. Türk toplumunda da önemli bir yere sahip olan hutbenin gerek Arapça gerekse Türkçe okunduğu dönemlerdeki tarihsel açıdan değerli ve seçkin birçok örneğine rastlanmaktadır (Serarslan, 2006). Dinî hitabet, uygulama alanı açısından mabet içi ve mabet dışı şeklinde iki grupta ele alınmaktadır. Vaaz ve hutbe genellikle cami, mescit vb. ibadet mekânlarında yapılan *mabet içi* hitabettir. Cami veya mescit haricinde uygulanan, geniş çaplı katılımların olduğu, halkın tamamına açık veya özel mekânlarda sohbet şeklinde yapılan dinî konuşmalar, medya aracılığıyla yapılan yayınlar vb. ise *mabet dışı* hitabettir (Başçı, 2019).

Hutbenin amacı; insanları Allah'ın birliğine davet etmek, İslam dininin emirlerini hatırlatmak ve nasihatlerle doğruluğa yönlendirmektir.

Dinî hitabetin en yaygın türü hutbedir. Hutbe, İslâm Peygamberi Hz. Muhammed (SAV)'in Mekke'den Medine'ye hicretiyle başlayan ve günümüzde de uygulama olarak devam eden bir dinî hitabet türüdür. Genel bir tanıma göre hutbe; önceliği cuma ve bayram namazlarında olmak üzere bazı ibadet ve törenlerin yapılması esnasında topluluk karşısında icra edilen konuşma olarak ifade edilmektedir (Başçı, 2019). Hutbenin amacı; insanları Allah'ın birliğine davet etmek, İslam dininin emirlerini hatırlatmak ve nasihatlerle doğruluğa yönlendirmektir. Bununla beraber insanlara takva ehli olmalarının, iyiliği emredip kötülükten sakınmalarının ve dinin kurallarına sabretmelerinin gerekliliğini bildirmektir. Hutbeler ayrıca dinî konularda ayrılığa düşen Müslümanları bilgilendirmek ve bilinçlendirmek amacını taşır. Diğer bir ifadeyle dinî hitabet kapsamındaki konuşmalarda; insanların dünyevi ve uhrevi açıdan hayatlarını İslâm dininin prensipleri doğrultusunda nasıl düzenlemeleri gerektiğinin metotları anlatılır. *Dinî hitabette hem bireyin hem de toplumun maddi ve manevi açıdan nitelikli olmaya yönlendirilmesi söz konusudur.* Dinî hitabetin bu rolünün yanında dinî bilgiyi ve ahlaki geleneği nesilden nesle aktarılmasındaki rolü de önemlidir. Hutbede Allah (C.C.) övülür, O'nun birliği azamet ve yüceliği hatırlatılır, Hz. Muhammed (SAV)'in Allah'ın kulu ve elçisi olduğu söylenir. Müslümanlara, kendilerini Allah'a yaklaştıracak ve O'nu (C.C.) razı edecek fiilleri yapmaları önerilir. Hutbeyi dinleyenlere, Allah'ın (C.C.) rızasını ve cennetini kazanmaya çalışmaları, gazabından ve cehenneminden ise kaçınmaları gerektiği hatırlatılır (Sönmez, 2018).

Dinî hitabet; askerî, hukuki veya siyasi hitabetten çok farklıdır. *Boş kelimeler, söz oyunları, süslü ve parlak ifadeler dinî hitabet açısından uygun değildir.* Dinî hitabetin içeriğinde kuvvetli görüşler ve fikirler bulunmalıdır. Din görevlisinin/vaizin görevi dinleyenleri deyim yerinde ise aksiyona sürüklemek değildir. Çünkü gerek şiddetin gerekse aşırılığın ibadet yerlerinde/camide yeri yoktur. Dolayısıyla dinî hitabette, hitap edilen insanların bunalım ve kaygılarını

gidermek, inancı ve Allah'a güveni, bağlılığı artırmak ön plana geçmelidir (Selçuk, 1991).

Bireysel Etkinlik

- Dinî hitabet örneği olarak Peygamber Efendimiz Hz. Muhammed (SAV)'in Veda Hutbesi'nin tam metnine internet kaynaklarından ulaşarak dikkatli bir şekilde okuyunuz.

LİDERLİKTE İLETİŞİM VE HİTABET

Literatürde, kullanıldığı alanlara göre beş başlıkta incelenen hitabetin; bu alanlar dışında; iş dünyası, eğitim, aile, sosyal çevre, geleneksel medya, sosyal medya ve daha birçok alanda önemini sürdürdüğü şüphe götürmez bir gerçektir. *Güzel konuşma/hitabet yeteneği, hangi alanda/ sektörde olursa olsun liderlik yapma konumunda olan/olmak isteyen bireylerin sahip olması gereken özellikler arasında yer almaktadır.* Örneğin; bir eğitmen yetiştirmek istediği öğrencilerini, bir siyasetçi bilgilendirmek istediği kamuoyunu veya bir medya programcısı etkilemek istediği takipçilerini/izleyicilerini; içerisinde etkili iletişim ve hitabetin de bulunduğu liderlik uygulamalarıyla yönlendirmek durumundadır. Dolayısıyla hitabetin; farklı alanlarda liderlik etme konumunda olan bireylerin hedef kitlelerini etkilemek adına doğru biçimde yararlanmaları gereken önemli araçlardan biri olduğu ifade edilebilir.

“Güzel konuşmanın sırrı, lüzumsuz sözleri terk etmektir.”
Hz. Ebubekir

Düşünce ve davranışların inandırıcı bir şekle bürünmesi ve hedef kitle tarafından kabul görmesi, konuşmanın içeriğindeki mesajın düzgün ve anlaşılır bir biçimde ifade edilmesiyle yakından ilgilidir. Bundan dolayıdır ki *tarih boyunca, buldukları toplumlara liderlik etmiş, kitlelerini yönlendirmiş ve yol göstermiş olan; bilim insanları, devlet adamları, büyük komutanlar, din büyükleri, düşünürler ve siyasetçiler etkileyici ve doğru konuşmaya önem vermişlerdir.* Etkileyici ve doğru konuşmanın bir gereği olarak da kelimelerin, seslerin, hecelerin ve sözlerin anlam değerlerine ve vurgularına dikkat ederek açık bir şekilde söylenmesi konusunda özenli bir tutum içerisinde bulunmuşlardır. Bu nedenle diksiyon ve hitabet; büyük liderlerin hedef kitlelerine önderlik etmek adına onları ikna etme, inandırma ve kendilerini izlemelerini sağlamak için varlıklarının olmazsa olmaz bir parçası konumundadır. *Hatta liderler için söylenen bir ifadede liderlerin; lider oldukları için iyi konuşmadıkları, aksine iyi konuştukları için lider oldukları vurgulanmaktadır.* Bu ifadenin ortaya koyduğu üzere hitabet, liderliğin ön koşulu olarak kabul edilmektedir (Selçuk, 2015).

Bu ön koşulla beraber güzel ve etkili konuşmanın temelinde; bilgi, dürüstlük, şeffaflık, insanın kendisini tanıması, sorgulaması, muhataplarına karşı saygılı ve hoşgörülü olması bulunduğu unutulmamalıdır. Bu faktörler olmadan bireylerin muhatapları/hedef kitleleri üzerinde kalıcı etki bırakmaları zordur. Bu sebeple

yalnızca iyi bir dil bilgisi, doğru tonlama, akıcı konuşma, beden dilini iyi kullanabilme becerisi yeterli gelmez. *Tarihe damga vurmuş etkili liderlerin etkili konuşmacı oldukları bilinmektedir. Fakat bu özelliklerinin yanında, etkili liderlerin büyüklüklerinin temelinde, insanları tanımaları ve onlarla iletişim kurma yetenekleri vardır.* Dolayısıyla liderlik yeteneğinin gelişebilmesi için; etkili ve güzel konuşma ilkelerinden önce iletişim kurmanın temel ilkelerinin farkında olunması ve uygulanması gereklidir. İnsanın iyi bir iletişimci olarak doğmayıp bunu daha sonra öğrendiği gibi; liderlik de sonradan öğrenilebilen bir özellik olarak kabul edilmektedir. İnsanın etkili bir iletişimci olması liderlik edebilmesiyle doğrudan ilgilidir. Yani iyi bir iletişimcinin, liderlik edebilme yeteneğine sahip olduğu söylenebilir. Çünkü etkili liderler aynı zamanda iyi bir iletişimcidirler. Farklı zaman, mekân ve durumlarda liderlerden beklentiler de farklılaşır. Bu sebeple lider, durumsal bir yaklaşımla kendisini zamana, mekâna ve kitlesine göre ayarlamasını bilen, iletişim yeteneğini, eğitim, tecrübe ve gözlem yoluyla geliştirmiş insandır. İnsanlarda; dili etkili bir şekilde kullanabilmek, iyi bir hafızaya sahip olmak, konuşmak ve sabırlı olmak gibi doğuştan gelen yetenekler bulunmaktadır. Bu yetenekler uygun ortamlarda gelişme gösterirken uygun olmayan ortamlarda ise körelebilir. *Liderlik insana doğuştan verilen birçok özelliklerle harmanlanmış bir yetenek olabilir. Fakat doğru şekilde işlenmez ve günün şartlarına/beklentilerine uygun bir biçimde eğitimle yön verilmezse, bu yeteneğin amaca uygun sonuçları ortaya çıkarma imkânı ortadan kalkar* (Tekinalp, 2007).

Daha iyi bir lider ve iletişimci olmak için daha çok kendiniz olmayı öğrenmelisiniz.

İş dünyasındaki yöneticilerin de çevrelerinde etki alanı oluşturabilmeleri, liderlik yeteneklerini geliştirmelerine bağlıdır. “Liderlik Dili-Başarılı CEO’ların İletişim Sırları” adlı kitabında *günümüz iş dünyasında* yöneticilerin liderlik özelliklerinin nasıl daha etkili bir hâle getirilebileceğini inceleyen Kevin Murray (2017), *liderlik iletişimi/dili konusunda uzmanlaşabilmek için* etkili iletişim ve hitabet yeteneklerinin geliştirilmesine yönelik önerilerde bulunmaktadır:

- Daha iyi bir lider ve iletişimci olmak için daha çok kendiniz olmayı öğrenmelisiniz.
- Göz alıcı bir misyon ve değerler kümesini ortaya koymalısınız.

- Bunları, güncel davranışları yönlendirmek için parlak bir gelecek resmiyle birleştirmelisiniz.
- Elemanlarınızı organizasyonunuzun başarısına dayanak yapacak kilit ilişkilere odaklandırmalı ve bu ilişkilerde güven tesis etmeye öncelik vermelisiniz.
- Katılımı stratejik amaç yapmalı ve bunun için söyleşilerden faydalanmalısınız.
- İzleyici kitlenizle iletişime geçmeden önce onları anlamayı tutku hâline getirmelisiniz.
- Yeni ve etkili dinleme metotları geliştirmeli ve doğru soruları sormayı öğrenmelisiniz.
- Mesajlarınızı ulaştırmak için güçlü bir bakış açısı oluşturmalısınız.
- *Doğru tavır/davranış konusunda çalışanlarınıza esin/ilham kaynağı olabilmek için daha fazla anekdot ve öykü kullanmalısınız.*
- Sözlerin ötesinde gönderdiğiniz işaretler konusunda daha dikkatli olmalısınız.
- *Açık platformlara, insanların karşısına çıkarken gerektiği şekilde hazırlıklı olmalı ve söz konusu olan noktanın itibarınız olduğunu unutmamalısınız.*
- Öğrenmeli, prova etmeli, gözden geçirmeli, iyileştirmeli ve her zaman daha iyi bir iletişimci olmak için gerekli çabayı göstermelisiniz.

Yukarıdaki paragraflarda yer verilen, iletişim ve hitabetin öneminin vurgulandığı ilkeler, liderlik yapma imkânının olduğu her alanda kendine özgü bir biçimde uygulanabilecek niteliktedir. *Etkili liderlik yapabilmek için uygulanması gereken en önemli ilkelerinden birinin; hedef kitle, zaman ve mekân dikkate alarak doğru iletişim kurmak ve hitabeti etkin bir biçimde kullanmak olduğu görülmektedir.* Dolayısıyla liderlik açısından iletişim ve hitabet yeteneklerinin önemli oluşunun, konuşmanın yapıldığı diğer alanlar için de geçerli olduğu çıkarımı yapılabilir.

GÜNÜMÜZDE HİTABET

Günümüzün konuşma biçimlerinin ve içeriklerinin eski zamanlarla karşılaştırıldığında farklılaştığı görülmektedir. Eskinin güzel konuşma anlayışı; ağıdalı ve belagatlı olarak ifade edilen, derin ve dolambaçlı anlamların kullanıldığı, eğretileme (metafor), düzdeğişmece (metonimi), cinas (ironi), atasözleri ve özdeyişler içeren başka bir ifadeyle söylem sanatı (hitabet) ve söz sanatı (retorik) kurallarına uygun zengin konuşma biçimidir. Günümüzde ise bunun yerini; görsel olarak zenginleştirilmiş, kolay anlaşılır, akıcı, sıkıcı olmayan konuşma biçimleri almıştır. *Günümüzün güzel konuşma biçimi; görsel iletişim araçlarının etkisiyle ortaya çıkan ve gelişen yeni konuşma anlayışıdır. Bu konuşma anlayışının temelinde anlaşılabilirlik ve sadelik bulunmaktadır.* Görsel popüler kültürün yaygınlaşmadığı ve yazılı kültürün geçerli olduğu 20. yüzyılın başlarında iyi konuşan hatipler, düşünürler, edebiyatçılar, filozoflar ve siyasetçiler büyük kalabalıklara hitabet sanatının bütün inceliklerinin kullanıldığı uzun süreli konuşmalar yaparlardı.

Günümüz konuşma anlayışının temelinde anlaşılabilirlik ve sadelik bulunmaktadır.

ve saatlerce dinlenirlerdi. İnsanlar okuma, yazma ve düşünme etkinliklerine daha fazla vakit ayırabiliyor ve ayrıntılı-süslü konuşmalar yapıyor ve kitleleri tarafından dinleniyorlardı. Günümüzde ise gerek televizyon gerekse sosyal medya kültürüyle gelişen bir gencin bu tür konuşmaları anlaması mümkün görünmemektedir. Çünkü 21. yüzyılın hareketli ve karmaşık yaşantısında insanların beklentileri ve öncelikleri farklılaşmıştır. *İnsanlar yaşamın hareketliliğine bağlı olarak daha kısa, daha az karmaşık, hemen anlaşılır ve etkileyici konuşma biçimlerini benimsemişlerdir.* Ancak bu yeni konuşma biçiminin de belli bir özen ve vurgu ile yapılması gereklidir. Çünkü kelime dağarcığının anlaşılır bir zenginlikte olmasının konuşmacıya derinlik kazandırması söz konusudur. Bu noktada günümüz dinleyicisi konuşmacıdan, amaca uygun, açıkça anlaşılır ve etkili bir konuşma yapması beklentisi içerisindedir (Tekinalp, 2007).

Özellikle son yıllarda dinleyiciler, kısa süreli konuşmaları/sunumları beğenmektedirler. Böyle bir konuşma yapabilmek için, söylenecek sözlerin özüne inerek damıtılması amacıyla önceden gerekli zamanın harcanması ve konuşmacının anlatacaklarının *basit ve özlü* bir hâle getirmesi önerilmektedir. Çünkü konuşmanın ancak bu şekilde dinleyicilerin zihninde yer etmesinin mümkün olması söz konusudur. *Günümüzde güzel bir konuşmada doğru bir iletişim kurulabilmesi için “netlik” en önemli faktördür.* Netliğin düşmanları ise iş jargonunu aşırı bir şekilde kullanmak, zihni kopuk kopuk düşünmeye itecek görsel sunular ve uzun süreli konuşmadır. Hitabette netliğin ve insanların ilgisinin yakalanması amacıyla soyut-kavramsal söylemlerden uzak durulmalıdır. Ayrıca insanların katı-somut örnekler ihtiyacı duyduklarının farkında olmak gerekmektedir. *Günümüzde etkili konuşmanın gereklerinden biri de özgüvenin de kaynağı olan öykü anlatımından yararlanmaktır.* Dinleyicilerin zihninde vurgulamak istenen noktaları öykülerle canlandırmaktır. Bütün bunları yaparken konuşma esnasında *not kullanmamak ve söyleşi havasında bir konuşma yapmak* dikkat edilmesi gereken diğer hususlardır. Kısacası; düşünceler basit sözlerle, inançla, jargon kullanmadan aktarılmalı ve yüz ifadesi, beden dili, el kol hareketleri gibi normalde bir sohbet sırasında kullanılacak bütün işaretleri konuşma sırasında nasıl kullanılacağı öğrenilmesi gerekmektedir. Bir kürsünün arkasına geçme ve ruhsuz görünme sonucunda inandırıcılığı yitirme tehlikesini göz önünde bulundurulmalı ve bundan uzak durulmalıdır (Murray, 2017).

Günümüzde güzel bir konuşmada doğru bir iletişim kurulabilmesi için “netlik” en önemli faktördür.

İnternette en iyi sunumlarını ücretsiz yayınlayan ünlü TED (Teknoloji, Eğlence, Dizayn) konferanslarını izleyerek, 500’den fazla TED sunumunun (150 saatten fazla) bilimsel analizini yaparak ve TED’in en sevilen konuşmacılarıyla birebir konuşarak etkili konuşma konusunda güncel bir yaklaşım geliştiren Carmine Gallo (2017) “TED Gibi Konuş” adlı kitabında *günümüzün hitabet tarzının nasıl olması gerektiğine dair önerilerini* aktarmaktadır:

- *İçinizdeki ustayı çıkarınız:* Konuşmacının konusu hakkında tutkulu olması gereklidir. Öğrendiğini ve aktarmak istediğini gerçek bir usta olarak paylaşma güvenini duymalıdır.
- *Hikâye anlatma sanatında ustalaşınız:* Hikâyeler ruhu olan veriler olarak da tanımlanabilir. Etkili konuşmacılar konularına olan tutkularını ifade

edebilmek ve izleyicileriyle bağ kurabilmek için hikâyeler anlatırlar. Fikirler 21. yüzyılın geçer akçeleridir ve hikâyeler bu akçelerin dolaşımını sağlar. Hikâyeler gerçeği gösterir, yolları aydınlatır ve insanlara ilham verir.

- **Sohbet ediniz:** Doğal görünmek alıştırmaya yapmakla mümkündür. Durmaksızın yapılan provalar konuşma içeriğinin içselleştirilmesini sağlar ve sunumun yakın bir arkadaşla sohbet eder bir şekilde yapılabilmesi imkânını verir.
- **İzleyici/dinleyicinize yeni bir şey öğretiniz:** Öğrenmek keyif verici bir şeydir. İnsan keşfetmeyi sever. Bu nedenle izleyicilere tamamen yeni, farklı bir şekilde paketlenmiş veya eski bir probleme yeni ve alışılmamış bir çözüm yolu sunan bilgiler verilmelidir.
- **İzleyici/dinleyicilerinizi hayrette bırakacak anlar oluşturunuz:** Bir sunumda ağızların açık bırakıldığı anların muhakkak bulunması gerekir. Bu anlar izleyicilerin ilgisini çeker. Bununla beraber izleyicilerin şok olduğu, çarpıcı ve şaşırtıcı anların sunulması konuşmanın etkisini artırır, uzun bir süre unutulmamasını sağlar. İzleyicilerin/dinleyicilerin hayret etme duygularının harekete geçtiği bu durum “vay canına anları” olarak da nitelenmektedir. Bu anlarda verilen mesaj hedef kitleye ulaştığında zihinlerinde oluşması gereken cümle şudur: “Vay canına, şimdi anlıyorum!”.
- **Neşeleniniz:** Son yüzyılda mizah anlayışının çok değer gören bir kişilik özelliği olduğu ifade edilmektedir. Beyin mizahtan hoşlanır ve gülmek kazandırır. Mizahın bazı riskler içerse de sağlık için iyi olduğu, gülmenin tansiyona iyi geldiği, bağışıklık sistemini güçlendirdiği, nefes almayı iyileştirdiği, enerjiyi artırdığı ve kişiye kendisini iyi hissettirdiği bilinmektedir. Hatip kendisini iyi hissederse daha etkili ve güzel bir sunum yapabilir ve bu da gülümsenecek ve gülümsetecek bir şeydir.
- **18 dakika kuralına bağlı kalınız:** İdeal bir sunum için süre 18 dakika olarak ifade edilmektedir. TED yöneticilerinden Chris Anderson, 18 dakikanın ciddi olmak için yeterince uzun ve insanların dikkatini canlı tutmak için yeterince kısa bir zaman dilimi olduğunu belirtmektedir. Bu sürenin özellikle internette önemli ölçüde iyi işlediği anlaşılmıştır. Bütün bunların yanında 45 dakika konuşma yapmaya alışmış insanların disipline olması söz konusudur. Çünkü bu insanlar 18 dakikaya inmeye zorlanarak gerçekten ne söylemek istediklerini düşünme fırsatı yakalarlar ve iletmek istedikleri ana noktayı netleştirme imkânı bulurlar.
- **Birden fazla duyuya hitap eden unsurlarla sunum yapınız:** Çoklu duyuusal deneyimlerle zihinde oluşan resimleri boyamanın önemi büyüktür. Çünkü bir meseleyi sadece sözlerle anlatmaktansa, sözlerin yanında resimlerle/görsellerle anlatmanın daha iyi olduğu bilinmektedir. Bu noktada multimedya deneyimlerinin öğrenmeyi güçlendirdiği söylenebilir. Bu yüzden izleyicilerin zihinlerini konudan uzaklaştırmayacak görsel malzeme kullanılmalıdır. Çünkü görme bütün diğer duyuşların önüne geçebilir. Konuşmacının boyadığı bu resimlerle izleyicilerini bir yolculuğa

Konuşmacı kendisini başka bir konuşmacı yerine koyarak, onun gibi olmaya çabalamaktan çok kendisi gibi olmalıdır.

Durmaksızın yapılan provalar konuşma içeriğinin içselleştirilmesini sağlar ve sunumun yakın bir arkadaşla sohbet eder bir şekilde yapılabilmesi imkânını verir.

- **Şeridinizde kalınız:** Konuşmacı kendisini başka bir konuşmacı yerine koyarak, onun gibi olmaya çabalamaktan çok kendisi gibi olmalıdır. Her etkili konuşmacı, izleyici/dinleyicileriyle özgün bir bağ kurabilmek için kendi konusu hakkındaki tutkusunu bulmalıdır. Yani özgün benliğine sadık kalarak kendi şeridinden çıkmamalıdır. Kısaca özgün, açık ve şeffaf olmalıdır.

Bireysel Etkinlik

- Siz de TED konferanslarında yer alan ilgi duyduğunuz veya öğrenmek istediğiniz bir konu hakkında internet üzerinden bir sunumu izleyiniz. Sunumu izledikten sonra sizin üzerinizde duygu, öğrenme ve anlam kazandırma açısından bıraktığı etkiyi değerlendiriniz.

Özet

•Hitabetin kullanıldığı alanlarda (akademik, siyasi, askerî, hukuki, dinî) hedef kitlenin bir konu hakkında ikna edilmesi, düşünmeye yönlendirilmesi veya bir konuyu öğrenmesi, yorumlaması ve sorgulamasını sağlayan; bilgi, duygu ve anlam aktarımı söz konusudur.

•KONUŞMA, HİTABET VE HATİPLER

Konuştuklarında insanları etkileyen hatipler; sahneyi iyi kullanma, geniş bilgiye ve kültüre sahip olma, konuştuğu dilin inceliklerine hâkim olma, açık ve net konuşma, konuştuğu topluluğun özelliklerini çok iyi bilme konusunda iyi olan kimselerdir. İnsanlığın varoluşundan bugüne varlığını sürdüren hitabet sanatında bu özelliklere sahip olan birçok hatip tarihsel süreçte çeşitli toplumların ve medeniyetlerin oluşumunda, gelişiminde ve varlıklarını sürdürmesinde önemli bir rol üstlenmiş ve toplumları nezdinde adeta bir kahraman kimliği kazanmışlardır.

•HİTABET ALANLARI

İnsanları yönlendirmesi açısından etkili konuşmaların değeri büyüktür. Etkili konuşmalar; kaybedilen bir davanın kazanılmasını, sönmüş heyecanların diriltmesini, mağlup olmuş orduların zafere ulaşmasını, halk topluluklarına fikirlerin ve ideallerin aşılmasını sağlar. Ayrıca “Tatlı dil yılanı deliğinden çıkarır” atasözünden anlaşılacağı üzere, toplumsal düzlemde de güzel konuşmaların etkisini ifade eden sözler dikkat çekicidir. Güzel konuşma sanatı olan hitabetin; nutuk, konferans, münazara, açık oturum, panel, sempozyum, forum, hutbe, vaaz ve benzeri şekilleri bulunmaktadır. Hitabet türleri ise; dinî, askerî, siyasi, hukuki ve akademik/ilmî hitabet olmak üzere beş başlıkta ele alınmaktadır.

•Akademik (İlmî) Hitabet

Bilim adamlarının yaptıkları konuşmalar akademik (ilmî) hitabet olarak tanımlanmaktadır. Farklı bilim dallarında uzman olan kişilerin, üniversitelerde, bilimsel toplantılarda, bilimsel ödül törenlerinde, sempozyum açılışlarında yaptıkları konuşmalar akademik hitabetin farklı versiyonları olarak değerlendirilebilir. Bilimsel olarak belli bir konu üzerinde uzman olan kişilerin yaptığı konuşmalar da akademik hitabettir. Üniversite derslerinde, bilimsel konferanslar vb. akademik konuşmalarda heyecanlı bir söyleyişten ziyade bilimsel bir dil ve dinleyicileri ikna edici bir hitap şekli kullanılır.

•Siyasi Hitabet

Siyaset adamlarının yaptığı konuşmalar, siyasi hitabet olarak tanımlanmaktadır. Millet meclislerinde, mitinglerde, gösterilerde ve seçim meydanlarında yapılan siyasi konuşmalar bu türdendir. Parlamentoya dayalı yönetim biçimlerinde politikacı veya milletvekillerinin, siyasete dair konuşmaları olan siyasi hitabet; genellikle ya politika hususunda halkı aydınlatma ya da vatandaşın oylarını kazanmak amacıyla yapılır. Siyasi hitabetlerde anlaşılabilirliğin sağlanabilmesi için açık ve sade bir üslup kullanılır.

•Hukuki Hitabet

Mahkemelerde avukatlar tarafından yapılan konuşmalar olarak nitelenen hukuki hitabet; bir başka ifadeyle de mahkemelerde görülen davalarla ilgili savcıların iddianamelerine yönelik, avukatların savunma amacıyla yaptıkları konuşmalardır. Hitabetin hukuki açıdan önemi, özellikle adaletin gerçekleşebilmesi için mahkemelerde yapılan savunmalar esnasında ortaya çıkar. Hukuki hitabetin temelini hukuk ile ilgili konuşmalar oluşturur. Savcılar tarafından hazırlanan iddianameler, avukatlar veya sanıkların savunmaları ve muhakeme kararları hukuki hitabete örnek olarak verilebilir.

Özet (devamı)

•Askerî Hitabet

Kumandanların savaşa katılan askerlere yönelik yaptığı konuşmalara askerî hitabet denir. Askerî hitabet kapsamındaki konuşmalar gerek kışlalarda gerekse savaşlarda askerleri cesaretlendirmek, onların duygularını canlandırmak ve coşkularını artırmak amacıyla yapılır. Askerî hitabet kapsamındaki konuşmalar, askerlerin milli ve manevi duygularını güçlendirmek için onları heyecanlandırarak gayrete getiren ciddi, derli toplu, kısa ve etkili konuşmalardır. Bu nedenle askerî hitabet türündeki konuşmalar; kısa ve özlü olmalarının yanında askere kuvvet veren, moralini artıran ve cesaretle savaşmaya sevk eden sözlerden meydana gelmelidir.

•Dinî Hitabet

Din görevlileri veya ilahiyat alanındaki uzmanlar tarafından mabet (cami) içi ve mabet dışında dinî konuları, dinleyicilere ilan edip öğretmek ve uygulama amacıyla yapılan konuşmalar, dinî hitabettir. Dinî hitabetin konusu genel olarak dinî meselelerdir. Bu konuşmaların odak noktası; insanlara doğruluğu, iyi ve güzel özellikleri kazandırmaktır. Bireyin ve toplumun huzur, sağlık ve esenliğini içeren her türlü konu hitabete konu olabilir. Dinî hitabetlerin tek ve değişmeyen konusu ise İslâm'dır. Dinî hitabet en eski hitabet türlerinden biridir ve birçok toplumda değer gören verilen bir konuma sahiptir.

•LİDERLİKTE İLETİŞİM VE HİTABET

Literatürde, kullanıldığı alanlara göre beş başlıkta incelenen hitabetin; bu alanlar dışında iş dünyası, eğitim, aile, sosyal çevre, geleneksel medya, sosyal medya ve daha birçok alanda önemini sürdürdüğü şüphe götürmez bir gerçektir. Güzel konuşma/hitabet yeteneği, hangi alanda/sectörde olursa olsun liderlik yapma konumunda olan/olmak isteyen bireylerin sahip olması gereken özellikler arasında yer almaktadır. Örneğin; bir eğitmen yetiştirmek istediği öğrencilerini, bir siyasetçi bilgilendirmek istediği kamuoyunu veya bir medya programcısı etkilemek istediği takipçilerini/izleyicilerini, içerisinde; etkili iletişim ve hitabetin de bulunduğu liderlik uygulamalarıyla yönlendirmek durumundadır. Dolayısıyla hitabetin; farklı alanlarda liderlik etme konumunda olan bireylerin hedef kitlelerini etkilemek adına doğru biçimde yararlanmaları gereken önemli araçlardan birisi olduğu ifade edilebilir.

•GÜNÜMÜZDE HİTABET

21. yüzyılın hareketli ve karmaşık yaşantısında insanların beklentileri ve öncelikleri farklılaşmıştır. Günümüzün güzel konuşma biçimi; görsel iletişim araçlarının etkisiyle ortaya çıkan ve gelişen yeni konuşma anlayışıdır. Bu konuşma anlayışının temelinde anlaşılabilirlik ve sadelik bulunmaktadır. İnsanlar yaşamın hareketliliğine bağlı olarak daha kısa, daha az karmaşık, hemen anlaşılır ve etkileyici konuşma biçimlerini benimsemişlerdir. Ancak bu yeni konuşma biçiminin de belli bir özen ve vurgu ile yapılması gereklidir. Çünkü kelime dağarcığının anlaşılır bir zenginlikte olmasının konuşmacıya derinlik kazandırması söz konusudur. Bu noktada günümüz dinleyicisi konuşmacıdan, net, özgün, kısa, amaca uygun, açıkça anlaşılır ve etkili bir konuşma yapması beklentisi içerisinde.

DEĞERLENDİRME SORULARI

1. Aşağıdakilerden hangisi günümüzde benimsenen hitabet anlayışına dair önerilerden değildir?
 - a) Hikâye anlatma sanatında ustalaşınız.
 - b) Sohbet ediniz.
 - c) Neşeleniniz.
 - d) Uzun süreli ve ağdalı konuşunuz.
 - e) İzleyici/dinleyicinize yeni bir şey öğretiniz.
2. Aşağıdakilerden hangisi hutbenin amacı değildir?
 - a) Allah'ın birliğine davet etmek
 - b) İslam dininin emirlerini hatırlatmak
 - c) Nasihatlerle doğruluğa yönlendirmek
 - d) İnsanları kötülüğe sevk etmek
 - e) Dinin kurallarına sabretmenin gerekliliğini bildirmek
3. Millet meclislerinde, mitinglerde, gösterilerde ve seçim meydanlarında yapılan konuşmalar hangi hitabet türü kapsamındadır?
 - a) Dinî
 - b) Askerî
 - c) Siyasi
 - d) Akademik
 - e) Hukuki
4. Konusu genellikle inanca ve ahlaka yönelik meseleler olan hitabet türü aşağıdakilerden hangisidir?
 - a) Askerî
 - b) Hukuki
 - c) Siyasi
 - d) Dinî
 - e) Akademik
5. Kumandanların savaşa katılan askerlere yönelik yaptıkları hitabet türü aşağıdakilerden hangisidir?
 - a) Dinî
 - b) Siyasi
 - c) Askerî
 - d) Hukuki
 - e) Akademik

- I. Ağdalı konuşma
 - II. Sade ve anlaşılır
 - III. Görsel öğeleri olan
 - IV. Akıcı konuşma
 - V. Aşırı ironi kullanma
6. Yukarıdaki konuşma biçimlerinden hangisi veya hangileri günümüz konuşma anlayışına uymaktadır?
- a) Yalnız I
 - b) Yalnız III
 - c) I, II ve III
 - d) II, III ve IV
 - e) I, II, III ve IV

7. Eski Yunan'da hitabet, kim tarafından sınıflandırılmıştır?
- a) Sokrates
 - b) Platon
 - c) Demokles
 - d) Heredot
 - e) Aristo

“Atinalılar, belki cezalandırılmamı önlemek ve sizleri ikna etmek için söylemem gerekenlerin hiçbirini söylemediğim için mahkûm edildiğimi düşünüyorsunuz. Hiç de değil: Ben, kendimi savunacak tarzda konuşmadığım için değil, cezalandırılmak istediğim için cezalandırıldım; sizlerin işitmekten hoşlanacağınız şeyleri söylemediğim, pişman olduğumu söyleyerek ve ağlayıp sızlayarak diğerlerinden işitmeye alışık olduğunuz tarzda, kendi şeref ve haysiyetimle bağdaşamayacak şeyler söylemediğim için cezalandırıldım.”

8. Sokrates'e ait olan yukarıdaki parça aşağıdaki hitabet türlerinden hangisine örnek olabilir?
- a) Akademik
 - b) Hukuki
 - c) Siyasi
 - d) Askerî
 - e) Dinî
9. Hutbe, hangi hitabet çeşidine örnektir?
- a) Hukuki hitabet
 - b) Siyasi hitabet
 - c) Akademik hitabet
 - d) Askerî hitabet
 - e) Dinî hitabet

10. Siyasi hitabetlerde anlaşılabilirliğin sağlanabilmesi için nasıl bir üslup kullanılmalıdır?
- a) Açık ve sade
 - b) Karmaşık
 - c) Anlaşılması zor
 - d) Uzun ve ayrıntılı
 - e) Dolaylı ve abartılı

Cevap Anahtarı

1.d, 2.d, 3.c, 4.d, 5.c, 6.d, 7.e, 8.b, 9.e, 10.a

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- Atatürk'ün Onuncu Yıl Nutku, (1933). 20 Temmuz 2019 tarihinde https://www.tbmm.gov.tr/kultursanat/mka_onuncuyil_nutuk.htm ve <https://www.eba.gov.tr/video/izle/38630217fed5ff3b54fd1b3536c96c89851908db48001> adreslerinden erişildi.
- Başçı, A. (2019). Hitabet Sanatı ve Eski Yunan-Roma, Türk ve Cahiliye Dönemi Arap Hitabeti. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(1): 31-48.
- Çimen, A. (2010). Tarihi Değiştiren Konuşmalar, İstanbul: Timaş.
- Er, S. (2009). *Temel Konuşma Teknikleri-Diksiyon*, İstanbul: Hayat.
- Gallo, C. (2017). *TED Gibi Konuş*, 11. Basım, İstanbul: Aganta Kitap.
- Hz. Muhammed (SAV)'in Veda Hutbesi, 20 Temmuz 2019 tarihinde <http://www.sonpeygamber.info/veda-hutbesi-tam-metin> adresinden erişildi.
- Murray, K. (2017). *Liderlik Dili-Başarılı CEO'ların İletişim Sırları*, İstanbul: İş Bankası.
- Ortaylı, İ. (2018). "Prof. Dr. İlber Ortaylı ile 9. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel ve Demokrasi", 20 Temmuz 2019 tarihinde, <http://bilimtv.sdu.edu.tr/video/147/prof-dr-ilber-ortayli-ile-9-cumhurbaskani-suleyman-demirel-ve-demokrasi> adresinden erişildi.
- Özkan, E., Kınay, İ. (2015). Öğretmen Adaylarının Konuşma Kaygılarının İncelenmesi (Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Örneği). *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 4(3): 1290-1301.
- Selçuk, M. (1991). Dinî Hitabet Uygulamalarımız. *Journal of Islamic Research*, 5(3): 165-174.
- Selçuk, A. (2015). *Diksiyon ve Hitabet*, Ankara: Altın Anahtar.
- Serarslan, H. (2006). Türk Hitabet Sanatı. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16: 559-562.
- Sönmez, N. (2018). Sadru'l İslam Döneminde Hitabet Türleri ve Temel Özellikleri. *e-Şarkiyat İlmî Araştırmalar Dergisi*, 10(1): 352-378.
- Tekinalp, Ş. (2007). *Güzel Konuşma Bir Markadır*, İstanbul: Beta.
- Uzun, M. (2000). Türk Hitabet Tarihine Genel Bir Bakış. *M.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 19: 145-169.
- Yaman, E. (2004). *Doğru Güzel ve Etkili Konuşma Sanatı-Sözlü Anlatım*, 3. Baskı, Ankara: Gazi.